

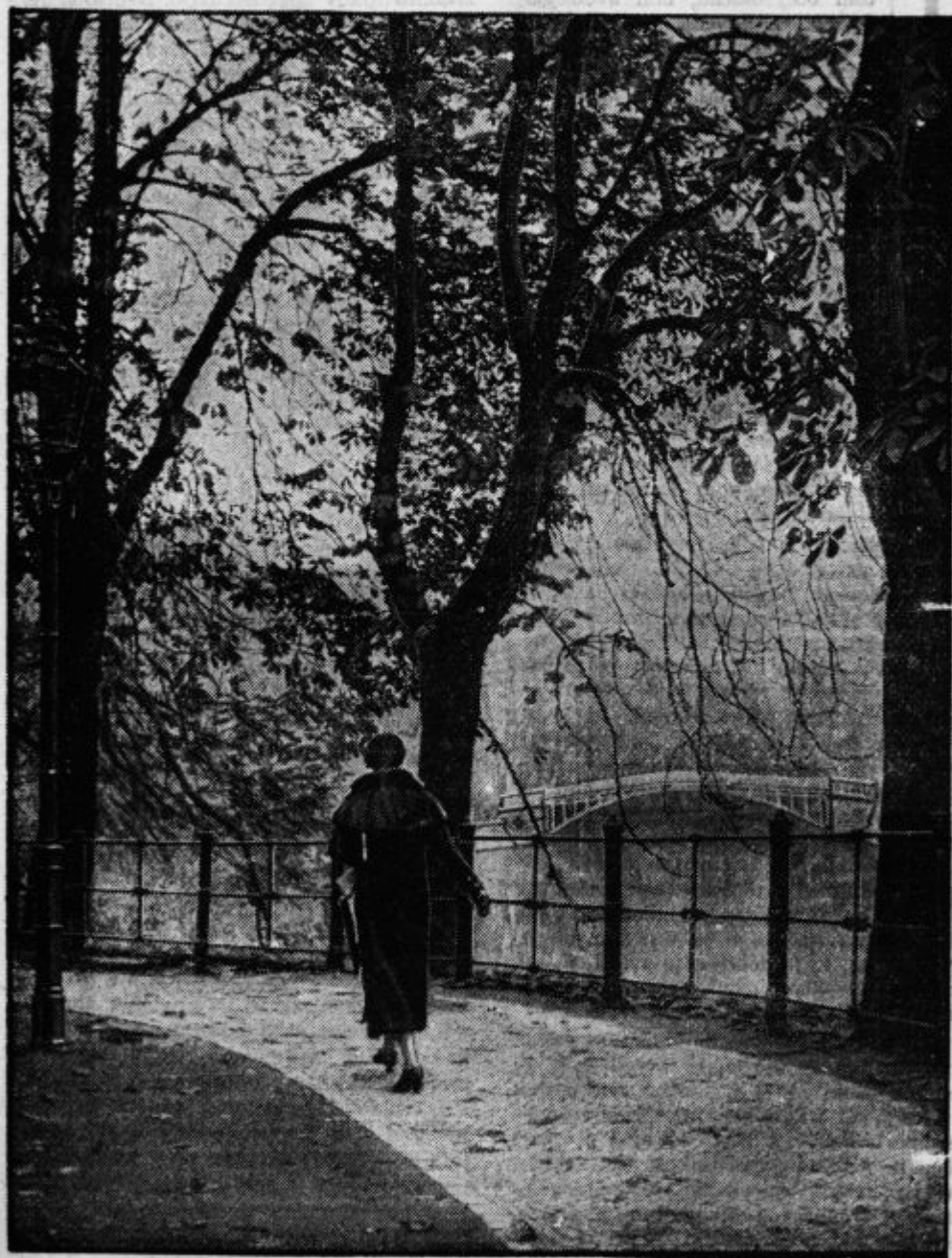
ŽIVLJENJE IN SVET

TEDESKA REVILJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 16.

V LJUBLJANI, 17. OKTOBRA 1936.

KNJIGA 20

JESENSKI SPREHOR

ZAKAJ MIGLJAJO ZVEZDE?

ZRAČNI MEHURJI POVZROČAJO LEPE POJAVE

Tudi neoboroženo oko laika vidi na nebu marsikaj zanimivega, kar izziva k premišljevanju. Tu je pred vsem barva zvezd, ki je tem bolj očitna, čim svetlejša je zvezda. Seveda je treba malo previdnosti, preden izrečemo sodbo o zvezdni barvi, kajti ta barva izvira lahko od zvezde same, lahko pa tudi od njene lege nad obzorjem. Čim bližje so zvezde obzorju, tem slabotnejša jim je luč in tem bolj postaja rdeča. Najbolj čudni in najlepši pojav na nebu, pojav, ki je navdušil že toliko pesnikov in nas navdaja z občutkom, da nebo živi, je migljanje zvezd. V neprestani, hitri menjavi se nam vidi zvezda zdaj bolj zdaj manj svetla, pri tem pa tudi stalno spreminja svojo barvo. Pri zvezdah, ki so same na sebi svetle, je ta pojav bolj izrazit nego pri manj svetlih, Sirij, najsvetlejša vseh stalnic, pa se nam prikazuje včasih kot pravi umetalni ogenj. Kmalu bomo tudi spoznali, da je migljanje v zvezi z vremenom danes močnejše, jutri slabotnejše.

Če vzamemo v roke naveden daljnogled, n. pr. operno kukalo, napravimo lahko preprost poskus. Kukalo na očeh premikamo tako, da obdržimo v vidu trdno neko svetlo zvezdo. Ta zvezda ne bo opisala gladke črte, kakor bi pričakovali, temveč bo ta črta v skladu z njenim migljanjem polna vboklin in izboklin. Ta pojav je vzrok, da strokovni zvezdogledi prav nič navdušeno ne govorijo o zvezdnem migotanju, saj jim to popolnoma onemogoča natančno določitev zvezdnih položajev, kar je vendar med glavnimi deli teh opazovalcev. Vsa važna opazovanja morajo zato prelagati na noč, ko je migljanje slabotno ali pa ga sploh nič ni. To je pa v nočeh, ko je zrak miren, kajti migljanje zvezd ni nič drugega nego posledica zračnega nemira, zračnega gibanja.

Da bi to bolje razumeli, se moramo spomniti, da se luč vsake zvezde z izjemo tistih, ki stoje natančno nad nami odklanja ali kakor pravimo, lomi iz svoje smeri. Velikost tega odklona je različna in v skladu s pritiskom ter temperaturo zraka. Če pride v nemirnem ozračju zračni tok ali mehur z drugo temperaturo pred zvezdo, tedaj se lom zvezdnih žarkov spremeni, našemu očesu

se vidi, da se je zvezda malo premaknila s svojega mesta. Pri tem se lahko zgodi, da se žarki, ki jih je neki zračni mehur razdružil, zavoljo drugih zračnih tokov spet združijo. Svetloba je, kakor znano, valovna gibanje in čim zadene val ob val, se zgodi tako zvana »interferenca«, to je okrepitev ali oslabilitev svetlobe v skladu s tem, da-li zadene vrh vala ob vrh drugega vala ali vboklina vala ob vboklino vala ali pa vrh na vboklino. V zadnjem primeru se svetloba oslabi ali pa izgine. Če se dogodi ta oslabilitev samo za nekatere barvne dele svetlobe, tedaj prevladajo ostali deli in zvezda spremeni svojo barvo.

Čeprav je vse to znano že dolgo časa, je videti, da se je znanost spravila šele v zadnjem času na natančno proučevanje zvezdnega migljanja, posebno pa pojava okrepitev in oslabilitev svetlobe. Dva holandska raziskovalca sta pri tem vzela za podlago idejo, ki na njej temelji prej opisani poskus s kukalom. Daljnogled, ki je bil naperjen na zvezdo, je sicer miroval, pač pa se je premikala fotografska plošča, ki je pod okularjem zastopala opazujoče oko. Premikala se je s hitrostjo 25 do 55 cm na minuto, ker se je izkazala ta hitrost za najbolj pripravno. Zvezdna sled na plošči potem kakor pri prej opisanem poskusu ni bila gladka črta, migljanje zvezde je povzročilo v njej majhne vbokline in izbokline. Pri tem se je tudi intenzivnost sledi zelo spreminjala in te razlike so se dale natančno izmeriti s posebno merilno aparaturo. Največja svetlobnost kakšne zvezde se je izkazala pri tem za več nego dvakrat večjo nego je bila njena najmanjša svetlobnost.

Še važnejše je bilo vprašanje o približni velikosti in brzini zračnih mehurjev, ki povzročajo migljanje. V ta namen sta opazovalca spreminjala hitrost, s katero se je gibala fotografska plošča, in odprtino daljnogleda. Vpliv teh sprememb sta lahko zasledovala z računom. Pokazalo se je, da imajo zračni mehurji velikost 2 do 15 cm, manjši so učinkoviti v glavnem iz manjše, večji pa iz večje daljave. Gibljejo se z znatno brzino 6 do 7 m na sekundo, svetlobni bliski, ki se pojavljajo med migljanjem, trajajo 1/80 do 1/100 sek.

Pri premičnicah (planetih) s prostim očesom sploh ne opazamo migljanja, temveč samo enakomerno, mirno sijanje, po čemer se te zvezde že na prvi pogled ločijo od stalnic. Vzroka za to razliko ni težko navesti. Premičnice se v daljnogledu ne kažejo kakor stalnice kot točke, temveč kot večje ali manjše ploščice. Svetlobni snop, ki ga pošiljajo na našo zemljo, je dosti večji nego pri stalnicah, zato je ta snop že v precej majhni oddaljenosti od očesa tolikšen, da ga more zračni mehur le v majhnem delu motiti, česar pa oko ne opazi. Dru-

gače pa je, če premičnice ne opazujemo s prostim očesom, temveč jo hočemo skoz daljnogled posneti na fotografsko ploščo in opazovati na njih podrobnosti s površine premičnice. Tu je zračni nemir tako škodljiv, da so mogoči le prav kratko osvetljeni posnetki. Prav dobre posnetke premičnic je dosti težje dobiti nego posnetke stalnic. Zato se pa pri proučevanju premičnic risba mirno lahko uveljavlja poleg fotografskega posnetka, kar za stalnice ne velja.

Po razpravi prof. P. Kirchbergerja — kj

U H A R I C A

ANTON KAPPUS

Mojster Ramadan je na dvorišču svoje kovačnice čuval udomačene divje rase. Na jesen in pozimi bi jih rabil kot vabivce svobodnih družic. Imel jih je deset. Pazljivo jih je negoval in hranil in se že veselil časov, ko bodo ti »mamki« privezani pred kolibo na vodni gladini, z glasnim kričanjem primamljali vodne ptice pred puškino cev.

Pojetna noč je bila soparna in Ramadan je nemirno spal na čardaku pred kovačnico. Rase so se stiskale v kotu dvorišča. Oblaki so se vlačili po nebu in le sem in tja je izza njih posvetil mesec. Malo je zarosilo, ali noči ni ohladilo. Na bregu za kovačnico se je razlegal glas: bunh, buhunu. Rase v kotu so zatrepetale in se še bolj stisnile. Soparica je bila vse težja in težja. Zabliskalo se je in zagrmelo. Vtila se je močna ploha. Rase v kotu so se stegale in kaj kmalu čofotale zadovoljne po mlači na dvorišču. Veter je odgnal oblake, zrak se je ohladil, mesec je mirno sijal nad krajem. Ramadan se je zavil v odejo in krepko zasmrčal. Na bregu je spet zaklicalo buhunu, ali rase v mlaki so glas preslišale. Čez dvoriščno obzidje se je vrgla temna senca, rase so zakričale, brak privezan na verigi je zalajal in Ramadan je planil preplašen iz sna in pohitel na dvorišče. Z dvorišča je pregnal veliko ptico, rase so se stiskale v kotu, a ob mlaki na dvorišču je ležal racak z odtrgano glavo.

Ramadan je pustil racaka na mestu, vzel puško in čakal. Nič se ni zganilo, noč je bila mirna in Ramadan je med ča-

UHARICA (v avtorjevem naročju)

kanjen zadremal. Krilc rac ga je osvetlil, v zraku je zaplavala temna senca in padla na mrtvega racaka.

Ramadan je sprožil in poleg racaka se je premetavala zadeta velika ptica. Ko jo je hotel pobrati, se je ptica vrgla na hrbet, pokazala ostre kremplje in hučo zapihala kakor razjarjena mačka. S kljunom je Ramadan dobro dobil po roki. Spustil je vertge psa, ki je naskočil ptico, toda kmalu je cvileč izginil z bojišča in jo od daleč obljajal. Ramadan je tekkel po odejo, jo vrgel na besnečo ptico in jo ukrotil. Zgodaj zjutraj je zve-

dela že vsa vas o Ramadanovem plenu. Po vasi niso več v nočeh izginjale kokoši, race in celo gosi iz zaprtih dvorišč. Nočnega roparja je doletela na Ramadanovem dvorišču zaslužena kazen.

Nočni ropar je bil vir ali uharica (Bubo bubo), kraljica noči, največja evropska sova. Razširjena je po severnem delu starega sveta, kolikor je proti severu pogodzen in na jugu gorat.

V dravski banovini je že zelo redka, razen v gozdovih pod Snežnikom, v razprostranih gozdovih kočevskega okraja v Rogu in v gozdovih nad Kolpo. Zato je njen lov razen v okrajih Kočevje, Črnomelj, Logatec in Novo mesto v dravski banovini sploh prepovedan. V gozdovih savske banovine, v Liki, Bosni in Hercegovini, Sandžaku in sploh povsod, kjer je še na ugonobila kultura, živi uharica še dandanes v precejšnjem številu.

V zapadnih delih Nemčije je še skoraj

popolnoma iztrebljena. Kurt Floericke, znameniti nemški ornitolog, pripoveduje v knjigi »Ptice nemškega gozda«, da so jo Nemci v tako zvani »Šlezijski Švici« spet zaredili. Kupili so nekaj parov uharic in jih tu izpustili. Upajo, da bodo uharice v teh krajih kot prirodni spomenik tudi ostale.

V vardarski banovini je uharica zelo pogosta. Naletiš na njo ne samo v gozdovih, ampak tudi na polju, ali celo po naselbinah, kjer domuje v zapuščenih poslopjih in razpadajočih kulah. Zgodi se, da ptičar pri lovu na jerebice spodi iz grma zaraščene njive uharico. So večinoma take, ki potujejo v zimskem času pred snegom v kraje, kjer ni snega. Kurt Floericke pravi v omenjeni knjigi, da so uharice delno celo selivke, ki se selijo kakor druge ptice.

D A L J E

JAJCNE JEDI V BELGIJI

Po vojni je Belgija pričela izvažati jajca v Anglijo. Dve njeni pokrajini — vzhodna in zapadna Flandrska — sta lepo procvitali. Toda že nekaj let je zaradi tuje konkurence ali pa zaradi dvomljive vrednosti jaje — tako menijo belgijski posestniki — prenehala dobava čez Severno morje v katastrofalni meri. L. 1934 so belgijska jajca v Združeni kraljevini padla za 88,5 odst. nasproti l. 1933.

Belgija mora spričo tega sama toliko več trošiti jajca. In res, l. 1934 so jih uživali 1 milijardo 850 milijonov. Prebivalcev je nekaj manj kakor 8 milijonov in četrt, torej jih pride na posameznika preko 224 na leto. Takega razmerja pač ne doseže nobena država v Evropi niti se mu ne približa. Proizvajalci in zastopniki gospodarskih koristi zemlje menijo, da to še ni dovolj. Zato prirejajo jajčarske tedne, ob katerih kuharice podžigajo občinstvo, naj pokuša ta božji dar v raznoterih oblikah. Brošurice pa poudarjajo hranilnost teh jedi. Ako bi Belgijci živeli pod diktaturo, bi morda morali vsak dan jesti domorodno jajce — kakor si je svoje dni kralj Henrik IV. zamislil nedeljako kuretino na kmetovi mizi ali pa kakor hoče sovjetska petletka, da si dvakrat v tednu privoščiš kunca.

V naši dobi, ko mnogi zdravniki opozarjajo na nevarnost, ki poteka iz rednega uživanja jaje, bi bilo zanimivo vedeti, je li arterioskleroza po Belgiji bolj razširjena, kakor drugod: jajca vsebujejo namreč precej holesterina (»žolčne tlaščice«), ki povzroča zapenjenje žil. Redovnice, ki redno nadomeščajo meso s jajci in poleg njih uživajo le soščirje na vodi, so se pri pralakovah pokazale vse aterosklerotične. a. k.

Med glavne ženske vrline spada nje nestalni značaj. Ta nam omogoča, da se ognemo brutalnemu mnogoženstvu. Srečni mož dobre žene ima na razpolago duhovni hazem. — Samo tri stvari so na svetu, ki jih ženske ne razumejo: svoboda, enakost, bratstvo. Chesterton

W. Hensel: BREZE

„PASJA GROFICA“ — NAPOLEONOVA LJUBICA

FR. GOVEKAR

Ali je Napoleon I. ljubil med drugimi svojimi izbrankami tudi kako dekletko iz naših krajev?

»Ilustrovani narodni koledar«, ki ga je uredil in izdal Dragotin Hribar v Celju, je prinesel v svojem XIII. letniku (za leto 1901.) šestnajst strani obseajoč spis z naslovom:

»Idrijsčanka, prijateljica in spremljevalka Napoleona I., imenovana »pasja grofica«. Spisal P. pl. Radics.« — Na prvi strani tega spisa je pod črto pisateljeva opomba: »Po pismih in pisanih, kakor tiskanih istodobnih virih, potem iz prepisov aktov iz arhivov v Solnem gradu.«

Petra pl. Radicsa, vedno živahnega in vedrega moža s sivo brado, ki se mu je zmerom mudilo, a se je vendarle rad obširno razgovoril ter trosil dobre in slabe dovtipa, sem spoznal pri A. Aškercu v mestnem arhivu. Često sem ga našel ondi, ga pridobil za sotrudnika Hribarjevemu »Slovanu« in ostal ž njim v zvezi prav do njegove smrti. Svoje rokopise mi je prinašal v nemščini, a jaz sem jih prevajal in objavljaj. Zaupal sem mu kot zgodovinarju, saj sem poznal njegove zgodovinske razprave v izdanih Slovenske Matice in čital njegove nemške zgodovinske monografije o Herbartu Turjačanu, o starih ljubljanskih hišah in o Valvasorju.

»Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka«, ki jo je uredil prof. St. Stanojević, ima v 24. zvezku na str. 758. in 759. o P. pl. Radicsu tole poročilo:

»Radič Peter Pavel (Radics), historik (roj. 26. septembra 1836 v Postojni, umrl 24. sept. 1912 v Ljubljani). Gimnazijo je posejal v Ljubljani in v Gradcu, a vseučilišče v Gradcu. Služil je kot nastavnik (pač srednješolski učitelj) v Ljubljani (1859—1862), nato je živel kot publicist v Zagrebu, na Dunaju in v Ljubljani. R. je napisal mnogo člankov, študij, brošur itd., večinoma v nemščini, o najrazličnejših osebnostih in partijah kranjske historije. Sodeloval je v Mittheilungen des Histor. Vereines für Krain, Blätter aus Krain, Argo, Archiv f. Heimatkunde, Letopis Slovenske Matice, Laib. Ztg., Izvestja muzej. društva

za Kranjsko itd. Najvažnejši so njegovi spisi v posebnih knjigah: Herbard VIII. von Auersperg (1862), Die Gegenäfte Albert und Peter von Sittich (1866), Frau Musiča in Krain (1877), Zur Siegesfeier der Schlacht bei Sissek (1893), Alte Häuser in Laibach (I—III, 1908—1911), Johann Weikhard Freiherr von Valvasor (1910). Kot historik, ki je bil preveč mnogostranski in je delal prenašlo, Radič ni zmerom zanesljiv. M. Kos.«

Ta P. P. Radič je torej napisal tudi biografijo Viktorine Krausove, Napoleoneve ljubice in zveste spremljevalke na malone vseh vojnih pohodih — celo v Rusijo, v Moskvo.

Radič poroča, da je Filip Mainoni, e. kr. dvorni tajnik pri topničarskem ravnateljstvu na Dunaju, privedel decembra 1805 svojo dvajsetletno rejenko Viktorino Krausovo v Schönbrunn. Napoleon jo je videl, in plavalasa lepota mu je ugajala tako zelo, da se je (kakor je pravila sama) poročil ž njo. General markiz Montholon ji je bil baje za pričo.

In Radič trdi: »Viktorina se je rodila dne 15. decembra 1785. l. v Idriji na Kranjskem. Tam je bil njen oče Jožef Kraus c. kr. rudarski nadzornik in njena mati, Rozalija, je bila po rodu Schlibarjeva. Pri krstu je dobila imena Eva, Lucija, Cecilija, Viktorija, pozneje pa si je dala ime Emilija.«

Še ko je prebival Napoleon v Schönbrunnu, — pripoveduje Radič — je dal naslikati Emilijo kot Venero. Slikal jo je tedanji najslavnejši dunajski portretni slikar vitez Lampis. Slika (doprsno podoba v navadni velikosti) hranijo zdaj na Dunaju — v zapuščini slikarja Obermüllerja. Napoleon je vzel Emilijo s seboj v München, nato v Pariz, in od 28. julija 1806 ga je spremljala Emilija v moški obleki na vojne na Nemškem, v Varšavo, na Špansko, na Dunaj, na Rusko, zopet na Nemško in vedno iznova v Pariz. Medtem ji je dal plemstvo in naslov baronica pl. Wolfsberg.

Poskrbel pa je tudi za njeno bodočnost, ustanovil zanjo poseben fond in ga naložil v angleški banki. Dotične listine je izročil Filipu Mainoniju, ki je bil takrat že c. kr. dvorni svetnik in referent

pri dvornem vojnem svetu na Dunaju. Kapital je znašal okoli 480.000 gld, tako da bi Emilija prejela na leto okoli 24.000 gld obresti ali apanaže.

Toda po Napoleonovi smrti ji je Mainoni plačeval le 9000 gld obresti njene rente in si je pridržal mnogo njenega lišpa. Radič trdi, da se je kmalu po l. 1815 Emilija poročila z dunajskim odvetnikom dr. Ivanom Mih. Schönauerjem, a se 23. decem. 1820 sodno ločila. Poslej je živela več let z materjo in sestro v Bregenzu na Predarliskem, kjer si je kupila hišo z vrtom. Ko ti je mati umrla, je postavila na bregenskem pokopališču krasen umetniški nagrobnik (žena iz belega marmorja v naravni velikosti drži svoji roki na žari; na podstavku iz črnega kamna sta dva nemška stihja s podpisom E. Victorina in napis, da tu počiva 31. dec. 1826 umrla »Rosalia Kraus, — gewesene k. k. Bergverwalters Wittwe«).

Dve leti nato se je preselila v Salzburg, kjer si je najela veliko stanovanje, — a kmalu kupila gornji oddelek palače grofov Lodron, vrt nekega lekarnarja in končno Rauchenbichlerhof ali vilo »Waldbüchel«, ki je spadala k vasi Gnigl. Z vilo vred je kupila gospodarska poslopja, pekarnico, vrtno hišo in devet oralo v zemlje, vse od Vita'la in Helene Hacker za 7050 gld.

Nenadoma je dvorni svetnik Mainoni na Dunaju skočil iz III. nadstropja svojega stanovanja, a zadnje dni pred samomorom je zažgal vse listine med njimi tudi Emilijino rentno listino. Tako je izgubila pravico do apanaže, a tudi drago, cenega lišpa je zmanjkalo brez sledu. Emilija je bila takrat v 47. letu. V Bregenzu prihranjenih 40.000 gld. je bila potrošila za nakup posestva, adaptacijo poslopij, za konje, kočije in mnogo psov papig in opic. Solnograški deželni muzej hrani še danes več teh živalskih eksemplarjev.

Celih 27 let je živela potratno in se niti poslej dolgo ni mogla navaditi skromnosti. Brez dohodkov se je zadolževala bolj in bolj, da nazadnje niti obresti ni mogla plačevati. Zašla je v bedo.

Ali brez svoje menežarije ni mogla biti. Poleg 12 krav je imela 32 psov, papige, opice, 62 ptičev i. dr. V l. 1838 je prejela na leto 400 gld miloščine in po smrti dr. Schönauerja na leto 300 gld iz zaklada odvetniških vdov. S temi dohodki pa ni znala živeti; »zato so šle

njene obleke, lišp in dragocene stvari v zastavnico. Prodala je tudi konje in potem se je vozila z oslom. Končno so bile njene premičnine prodane na javni dražbi, — a prodana je bila tudi njena vila z vrtom. L. 1840 je bila tako izgana iz vile, in ker se sama ni hotela izseliti, so ji prepeljali preostalo imovino v bližnjo, nekdanjo ribiško kočjo. Zaradi dolgov so ji prodali tudi nekaj živali, toda 12 psov ji je še ostalo. S prošnjami je nadlegovala člane cesarske hiše in razna oblastva, celo solnograškega knezoškofa in Napoleonovo vdovo Marijo Luizo. Ta ji je poslala 200 gld.

Zašla je naposled v skrajno siromaštvo — a ošabna je ostala. Nikakor ni hotela sprejeti 6 srajc in 4 rjuhe, katere ji je dal napraviti kurator, dasi je po cele tedne ležala v postelji brez perila. Tudi je kurator ni mogel pregovoriti, da bi dala očediti svoje stanovanje, ker je imela v njem še zmerom 12 psov, 5 papig, 12 ptičev, opice in perutnino. Zdravnik, ki jo je posetil, pa je izjavil, da ni blazna. Hoteli so jo nastaniti v bolnišnici, a kočje ni ostavila.

»Pasje grofica« kakor so ji rekli zaradi njene vztrajne ljubezni do psov in sploh živali, je umrla 16. aprila 1845 v šestdesetem letu, potrta duševno in telesno. Pustila je 10.675 gld in 2 krajc. dolga in ostanek svoje menežarije. Pokopana je v Gniglu na desni cerkvenega vhoda.

D A L J E

C. O. Petersen: »MACEK« (lesorez)

V A Š K A L E G E N D A

ZMAGO SVAJGER

N A D A L J E V A N J E

Bilo je prvo leto mojega vdovstva, ko se je vrnil iz Amerike Martin Sovec. Kakor vsi Amerikanci, je tudi on prinesel domov dolarje.

— Ste jih videli, Škrt?

— Nisem jih videl. Pač pa je bila polna dolarjev vsa vas od krčmarske miže do kočarskih jezikov. Gotovo jih je imel precej.

— Kako to veste?

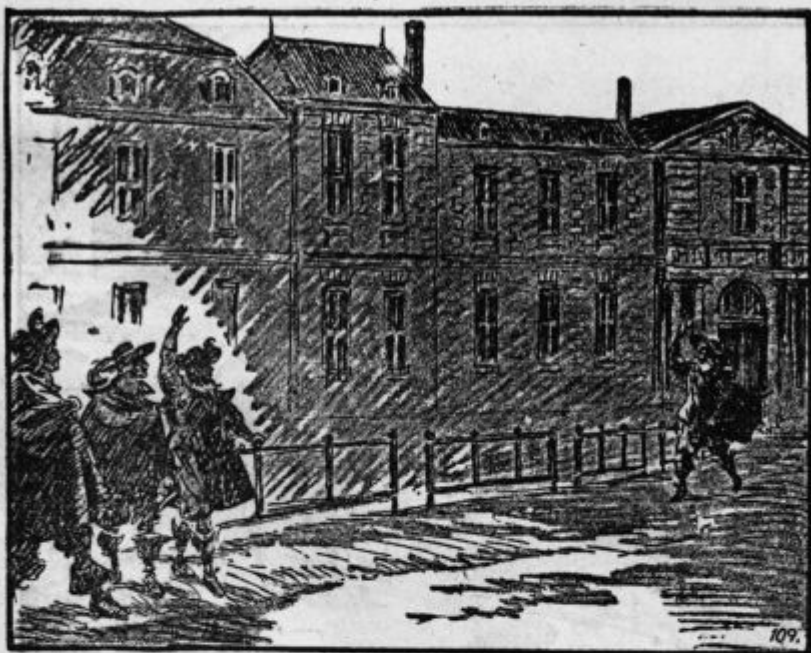
— Tisto leto smo sestavili fami odbor za postavitve spomenika. Sovec mu je bil predsednik, ker je imel največ denarja. Mi farani smo imeli pač dober namen, a denarja je manjkalo. Kje ga naj tudi vzame hribovska vas s svojimi kočami, ki so polne dece, nikoli pa denarja.

— Kdo pa je dal denar za spomenik? mu vskočim v besedo.

— Sovec ga je dal. Ko smo se ne-

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEKSANDER DUMAS ST. © ILUSTRIRAL NÖRRETRANDERS © FORTIS NI DOVOLJER

TOVARIŠI

»Karkoli bi se vam utegnilo zgoditi,« je rekel d'Artagnan ter položil roko na srce, »zmerom bom vaši eminenti iskreno hvaležen za vse, kar ste storili zame.«

»Dobro, dobro,« je odgovoril kardinal, »po vojni se vidiva spet. Mislim bom na vas, ker bom sam zraven.«

S tem se je končala avdiencia in d'Artagnan je stopil naglo doli, kjer so ga tovariši nestrpnno pričakovali.

»Ponudil mi je mesto praporščaka v svoji gardi,« je odvrnil d'Artagnan, »jaz sem pa rekel ne.«

»Prav si storil!« sta rekla Porthos in Aramis.

ke nedelje sestali po maši k razgovoru o spomeniku, je Sovec svečano vstal in spregovoril kot še nihče pred njim: Očetje, vi ste dali sinove, vam so prelili na bojnih poljanah kri vaše krvi, meni pa so tam pokopali prijatelje moje mladosti. Vsi smo zaplakali. Celo ti isti, ki so prišli iz radovednosti zijat. Sovec je nadaljeval: Na nas je, da dostojno proslavimo njihovo mučeništvo. Očetje, na vas je padlo že najhujše z izgubo vaše drage dece. Verjameš vam, da so vaša očetovska srca polna tuge. Zopet smo zajokali. Toda želel bi si, je nadaljeval, da bi tudi vi videli v mojem srcu žalost za njimi. Zato vas prosim, dovolite mi, da s svojim denar-

jem postavim spomenik, ki bo še poznim rodovom govoril o mučenikih fare, ki so morali dati svoje mlado življenje v strahoviti svetovni vojni. Še danes mi zvene v ušesu te besede. Samo tako lepo jih ne vem ponoviti. Sovec je znal govoriti.

— Pa ste mu uslišali prošnjo?

— Smo. Kdo bi mu ne dovolil? S solznimi očmi smo ga objemali. Na rokah smo ga hoteli nositi. Toda ni se pustil nositi, niti ni hotel slišati hvale.

— Vsekakor je moral biti imeniten dečko ta Sovec, če za tako veliko dobroto še hvale ni hotel slišati.

Starec se je zopet vznejevoljil. Najbrž sem ga s temi besedami ujezil. Ne-

ODHOD GARDE

Samo Athos je molčal. Ko je bil z d' Artagnanom sam, je rekel:

«Storil si svojo dolžnost toda morada ti bo to škodovalo.»

D' Artagnan je vzdihnil. Zavedel se je, da bodočnost zanj gotovo ne bo lahka.

Garda je odkorakala že pred muške-

tirji, ki naj bi spremljali kralja, ki je bil zaradi bolezni nekoliko zadržan.

Množica gledalcev je napolnila ceste in trge. Zal ni videl d' Artagnan plavalase jahalke, ki je opozorila nanj oba fanta ne posebno prijazne vnanjosti. Seveda je bila to milady, ki se je takoj izgubila, ko sta bila oba obveščena razbojnika dovolj poučena.

kaj časa je molčal. Mogoče je med tem brskal po svoji »sivi« pameti, kakor si jo je pozneje sam označil, lahko pa, da je premišljeval ali naj sploh pove vse, meni tujcu, kar ve on, stari Skrt o spomeniku, okoli katerega se plete iz leta v leto nit farné sramote, obrekovanja in z gledavanja nad čaščenjem rajnih. Stari Skrt je tehtal ob pripovedovanju dejani drugih tudi svoje besede o njih. V tem tehtanju se je tako lepo zrcalila pravica pameti s srcem, ki je baje krasila ves naš rod v sivi davnini... Danes pa krasí še menda samo ljudi s »sivo« pametjo.

Skrt se je okrenil docela k meni.

— Gospod, zmotili smo se vsi ob

Amerikančevi ponižnosti. Amerikanec ostane Amerikanec. V tužini je izgubil naše domače poštenje. Njegova mati, Bog ji daj dobro, ga bo težko spoznala, če sta prišla skupaj na onem svetu.

— Skrt, mati ostane mati!

— Toda sin ne ostane vedno sin. Kdo bi si kdaj mislil, da nas bo Sovec s svojo hlinjeno ponižnostjo vse tako potegjal. Po tistem govoru smo mu vsi solznilí oči podpisali na belo polo papirja dovoljenje za postavitev kamna. Potem smo še izvolili tri može, ki so imeli nalogo priskrbeti svet, kjer naj bi stal kamen.

Starec je vstal. Z roko je zamahnil kot bi hotel objeti vse zemljišče okoli

Medigra

POLITIKA IN ROMANTIKA

I

Preden odidejo vojaki na fronto in preden se dvigne zavesa bodočih vojnih zgodb, je umestno, da se поблиže spoznamo z ozadjem teh zapletljajev.

Izmed utrjenih mest, ki jih je bil Henrik IV. prepustil Hugentom, je ostal le še La Rochelle. Zdaj je bilo treba razdejati še to zadnjo trdnjavo kalvinizma. Mestno pristanišče je bilo zadnje v Franciji, v katerem so še razpolagali Angleži. Če se posreči zapreti to luko, bi to pomenilo krono dela, ki ga je začela Devica Orelanska in ga nadaljeval giški vojvoda.

II.

Zato je smatral kardinal ta vojni pohod za enega najvažnejših svojih podvigoov in ko je pričel z obleganjem, so bili njegovi politični načrti zelo daljnosežni. Toda še nekaj je močno vzpodbujalo kardinala. Vsi so vedeli, da je bil nekoč zaljubljen v Ano Avstrijsko, francosko kraljico. Toda sami smo se mogli prepričati, da ga je Buchingham odrinil. Zato se je hotel kardinal maščevati. Njegova borba z Anglijo je bila v resnici boj s tekmeccm. Če bi se mu posrečilo ponižanje Angleške, bi pomenilo to osebno ponižanje Buckinghama v kraljičinih očeh.

spomenika in topo zinil v noč: Lepšega sveta za kamen nismo mogli najti. Od vseh strani ga je od daleč videti. To nas je zapeljalo. Dobra polovica kamna leži namreč na cerkvenem svetu. Ostali svet pa je pozneje kupil Sovec. Tako še danes vsi pravimo, da leži ta nesrečni kamen na dveh ramah.

— Saj v tem ni nič hudega, če leži del spomenika na cerkvenem, saj je vsa zemlja farna.

— Nekdaj je mogoče bila. Danes pa ločijo tu mejo. Le poslušajte. Kmalu po blagoslovitvi kamna se je zvedelo, da je Sovec plačal kamen s krivim denarjem.

— Ali ga je ukradel?

— Ne. Še hujše. Cerkvni ljudje so zvedeli, da je Sovec v Ameriki prodajal nedolžna dekleta za tiste dolarje, ki jih je prinesel v Gabrovce. Ta novica nas je potrla. Sram nas je bilo lastnega dela. Gospod župnik so rekli, da je ta denar bogokleten. Vsi smo se križali ob teh besedah. Matere padlih so kar tulile v joku. Od jezika do jezika se je spetjavalo, kakšna sramota je, da imajo za bogokleten denar kamen naši rajni.

— Pa ste se prepričali, da je bil denar res bogokleten?

— Ne, verjeli smo kar v besede. Če bi bil takrat Sovec doma, bi ga vprašali, če je res. Toda Sovec si je dal vzti-

III

Vojvodi je bilo vse to znano. Borba za La Rochelle ni bila le boj med obema najvažnejšima evropskima državama, ampak tudi borba med dvema tekmečema, ki sta se smrtno sovražila. Vojvoda je napadel prvi. V tih noč je izkrcal na otoku Ree 20.000 svojih mož ter istočasno poslal 90 bojnih ladij pred La Rochelle. Zaradi tega sta morala kardinal in kralj zelo pohiteti. Hitro sta poslala večji oddelek proti mestu. D'Artagnan je bil med prvimi ter je prišel brez posebnih težav v taborišče.

IV

Ker se je moral kralj zaradi bolezni ustaviti v Villeroiu, je bil d'Artagnan ločen od svojih treh tovarišev.

Njegove misli niso bile baš najprijetnejše, saj si je nakopal dva huda sovražnika. Prvi je bil kardinal najmočnejši mož v državi, ki bi ga bil lahko uničil. Če tega ni storil, sije mislil d'Artagnan, da sme to razlagati kot znak boljše bodočnosti.

Drugi sovražnik je bila mylady, čeprav po njegovem mnenju ni bila tako strašna kakor kardinal, vendar se je zavedal, da mora biti previden pred njo. S takimi mislimi je nekega večera zapustil taborišče...

dati na kamen ploščo, v katero je bilo z zlatimi črkami vsekano njegovo ime z besedami, da je postavil ta kamen svojim padlim prijateljem. Tisto noč ko so do danes neznani storilci razbili Sovečevo ploščo z imenom, je izginil Sovec.

Zgodba se mi je jela dozdevati skrivnostna. Z žgočo radovednostjo ga vprašam zaupno: Škrt, kaj pa, če si je Sovec sam sodil svojo bodočnost?

Starec je skoraj vzrojil: Nikoli! Še na sodišču je Sovec branil svojo pravico do plošče, ne pa da bi si sam razbil ploščo. Povem samo, da prst ljudske pravice že meče senco na krivca.

Presunjen ga prosim; Škrt, samo med nama bo ostalo, povejte mi, nad kom leži ta sodba fare?

Očetovski se mi je naslonil na ramo in šepnil:

— Pazite na pokoro, in spoznali boste grešnika. Tako ga mi lovimo.

Kar zazijal sem po teh besedah. Moji radovednosti se je rogala ljudska duša. Skoraj zasovražil sem starca, tako me je speklo.

Da bi obžalil svoj poraz, zinem malomarno:

— Sicer pa se mi zdj grše, da vi to razdrapanjo gledate, kot pa to, kdo vam je razbil ploščo.

Ni se dal razdražiti. S tožečim glasom je nadaljeval: Ali vam nisem že rekel, da se ne smemo kamna sploh dotakniti. Kamen ni več naš.

— Kako to, da ni več vaš, če pa ga je vam plačal Sovec?

— Ker stoji nad polovico na cerkvenem svetu. Tako je razsodila gosposka faranom. Med tožarenjem je nagle smrti umrl Sovec. Suma, da je dal za kamen krivi denar, se ni mogel oprati. Dokazati pa mu tudi niso mogli. Skrivnost je odnesel s seboj v grob. Gospodu župniku je zapustil stroške in kamen, nam pa sramoto. V Gabrovcih ne bo Sovec nikoli pozabljen.

— Kaj pa midva, Škrt?

— Midva, gospod? Če ste pravičnikova kmalu pozabljena.

— Pa ta kamen bo še dolgo stal?

— Ne vem. Toda sreče ni prinesel v Gabrovce. Skoraj bi se bili poklali zanj.

— S kom?

— Z župnikovem kupcem, ki se je s štirimi konji pripeljal po kamen. Samo vas ga je branila z rokami in jezikom. Do krvi bi bilo prišlo, če se ne bi splašili kupčevi konji in zdrijali z

njim vred v dolino. Svet okoli kamna se je tresel pod našimi nogami. Drašekov Tunč je s krampom v roki sedel na vrhu kamna in čakal... Grozno je bilo. Ženske in otroci so jokali in morlili. Kupec je kiel. Mi smo mu odgovarjali.

Skoraj sem zatulil: Je to mogoče, Škrt?

Škrt je molčal. Mene je začelo tresti. Zdelo se mi je, da me grabi tista pošastna roka kmetov, ki je čuvala spomenik rajnih na svoji zemlji z molitvijo, kletvijo in krampi... Razpokline razbite plošče so se vedno bolj večale. Nazadnje sem videl namesto plošče eno samo črno jamo, v kateri se je skrivala krivčeva senca...

Starec je medtem zbežal.

Ko sem zapiral okno svoje sobe, je zapel na vejah lipe nad spomenikom čuk svojo mrtvaško pesem...

Iz doline je potegnil veter. Pod okno mi je prinesel ovelo krizantemo, ki jih sproti meče skrivna roka v noči z gabrovskega kamna...

Stopil sem od okna. Splašil sem se uboge cvetke, na kateri je še mogoče lepela ljudska solza, mogoče pa prekletstvo nesrečne roke.

Zaprl sem oči. Čuk mi je prebadal ušesa.

Nekje na vasi je začel tuliti pes.

W. Sommer: KOŠAR

JUBILEJ ŠALJIVCA MÜNCHHAUSNA

Deseti leta 1786, torej pred 150 leti, je znani nemški pesnik balad, avtor Lenore, G. A. Bürger iz angleščine prevedel in anonimno izdal znamenito zbirko »Čudovitih potovanj po vodi in po suhem in veselih dogodivščin« barona Karla Friedricha Hieronymusa Münchhausna. Ta šaljivi potomec stare plemiške rodbine (1720—1797) je v mladih letih vstopil v rusko armado, se kot poročnik boril s Turki (1740/41), pozneje za tiste čase mnogo potoval in marsikaj doživel ter se nato bogat pestrih izkušenj vrnil v domači grad Bodenwer-

Baronu so pred mestnimi vrati razpolovili konja. (bakrorez iz leta 1786)

der ob reki Weseri, kjer se je potem posvečal samo lovu in veseli družbi starejših gospodov, razboritih »lažnivih Kjukcev«, ki so ob punču in pipici tobaka duhovito tekmovali, kdo bo znal zasoliti kakšno bolj nemogočo in neverjetno.

Omenjeno zbirko tega šegavega kavallrja, širokoustneža in potegovalca je spremljala čudna usoda. Spočetka so jo smatrali za literarno potvorbo in splošno mislili, da priljubljene »Lügengeschichtene«, ki so se po ovinku vrnil v domovino, z galantnim baronom niso v nobeni zvezi. Prvič so namreč te zabavne zgodbe zagledale luč sveta v Oxfordu, kjer jih je po ustnem izročilu angleški zapisal profesor Rudolf Erich Raspe, knjižničar iz Kassla, ki je za-

HIERONYMUS von MÜNCHHAUSEN
(po takratnem bakrorezi)

radj nekih poneverb ubežal v Anglijo in šaljivim dogodivščinam »junaka« iz turških bojev in ruskega stotnika v pokoju dodal

Münchhausen odstrelil konja s sto-pa, na katerega ga je bil privezal prejšnjo noč v visokem snegu (bakrorez iz prve nemške izdaje, 1786)

nekaj dovtipov iz življenja na morju. Angleško izdajo Münchhausnovih doživljajev je potem — kakor sem že zgoraj omenil — ponemčil Bürger. Ta je dal posameznim zgodbam dokončno književno obliko: humoristični snovi primeren lagoden, preprost a ljudsko krepak izraz. Tudi je baronovo in Raspoovo zbirko obogatil še z nekaterimi anekdotami, ki jih je posnel po znamenitih tujih šaljivcih, po grškem Lukianu, danskem Holbergu in angleškem Swiftu. Že prvo izdajo knjige je v Chodowieckije-

vem slogu ilustriral bakrorezec Riepenhaus. Poslej so v stopetdesetih letih to znamenito knjigo smele slovske latinščince in posročeni vojaško meščanski dovtipov še neštetokrat tiskali v najrazličnejših opremah izvrstnih ilustratorjev, med katerimi zavzema vidno mesto Francoz Gustave Doré. Zbirka je našla tudi obilo posnemovalcev, saj se je mladi nemški svet z izbranimi münchhauseniadami seznanil že iz šolskih čitank.

P. Karlin.

IZ LITERARNEGA SVETA

Herman Wendel

HERMAN WENDEL

5. oktobra so pokopali na nekdanjem vrtu jezuitskega glavarja Pèra Lachaisea v Parizu nemškega pisatelja-emigranta, častnega doktorja beograjske univerze Hermana Wendla (* 2. III. 1884, † 3. X. 1936 kot žrtev raka) — velikega humanista in Evropeca, ki je posvetil domala vse svoje delo južnim slovanskim narodom, čijih kulturo je pred velikim svetom postavil ob stran romanske in germanske.

Po mladeniško romantičnem izletu na Balkan pa do svojega zadnjega bivanja med nami in še potem, ko je bil po krivici v nemilosti pri nas, ves čas — tudi v svoji težki bolezni — ni pozabil Jugoslavije, ki jo je seznanjal v svojih delih z Evropo, kolikor je nemški jezik kulturno občilo Evropecev, saj »visokovredni in vase zaljubljeni« Nemci v rajhu niso pokupili nje-

govih knjig, dišečih po neprijetni slovanski resnici. Celo kot izgnanec v Parizu, kjer je delil usodo od tuje pomoči zavisnih gostov, je bil vesel vsake naše pomembnejše publikacije, ki so mu jo poslali prijatelji, ter je z njemu lastnim znanjem in duhovitostjo poročal o njej. Ali ni bil v zadnjih letih pravi užitek čitanje njegovih jedrnatih »kramljanj« v Prager Presse?

Zvest samemu sebi, svojemu svetovnemu nazoru in političnemu prepričanju — »kako naj se sporazumeta čisti Francoz in hakenkreuzlarski Nемеc, ali nacionalistični Rus (in še manj breznačionalni »boljševiki«) in nemški nacionalec brez temelja človečanstva, ki ga izpodjedajo samozvani samosilniki in z njim demokratično pa tudi kulturno Evropo«, je pisal — je hodil težavno pot idealista in borca za resnico v času, »ko je politični materializem pod krinko tega ali onega kolektiva (!) prehudičil kapitalističnega hudiča (fraza je Glonarjeva ali morda kakake drugega prav tako dobrega mojega prijatelja po duhu in cvičku).« V resnici je ta del šentflorijanske fraze Cankarjev (moja pripomba).

O življenju in delu Hermana Wendla je poročal ob njegovi prerani smrti naš dnevni tisk, nedvomno pa se ga bodo spomnili tudi naši mesečni obzorniki, čeprav ni bil ne znanstvenik, ne »literat«, pa je navzlic temu storil za našo stvar več nego marsikdo naših, čigar ime se proslavlja po analih naše kulture.

Bodi časten spomin velikemu človeku, našemu iskrenemu prijatelju, pa tudi odličnemu sodelavcu naše revije.

Iv. Podržaj

Uredništvo je prejelo:

REJEC MALIH ŽIVALI, leto III., št. 10. Izmed oblega zanimivega gradiva omenjamo konec članka o Trihomonijazi golobov, prispevke urednika Alf. Inkreta o Zadružni vnovčevalnici rejcev malih živali. Kako si osnujem rejsko središče. Na obisku pri vzgojiteljici ilirskih ovčarjev. Katero pasmo si bo izbral perutninar (Cilka Zajc), Zaklopna gnezda (Iv. Zupan), Predpevec in učenje mladih kanarčkov, Akvaristovstvo i. dr. Rejec se naroča v Ljubljani, Karunova ul. 10 ter stane celoletno din 30.

M E D N A R O D N O V N A R O D N E M B L A G U

(Prišla je miška)

Dr. A. DEBELJAK

»Vsa Evropa je provinca ne le gospodarsko, temveč tudi duhovno,« je zapisala ob koncu avgusta 1936. »Neue Zürcher Zeitung«. Nizozemska himna n. pr. je pesem »Wilhelmus van Nassauen« iz l. 1570, t.j. iz verskih in osvobodilnih vojn. Britski izrek v grbu »Dieu et mon droit« (Bog in moja pravica) izvira iz Francije, iz Normandije. Iz istega izvora poteka nizozemsko ali oranjsko geslo: »Je maintiendrai« (Držal bom, ali: Če ti kdo da, vzemi — če ti kdo jemlje, vpij). Iz pomorskih popevk so posnete krilatice: »Rule Britannia« (Zivela Br.), »England shall ever be Lord of the Seas« (Anglež bo vedno gospodar morja). Jako se je udomačila poslovica iz Macchiavellija »Right or wrong: my country« (prav ali neprav: tu sem jaz doma). Vobče je znana francoska modrost v angleškem redu hlačne podveze: »Honny soit qui mal y pense« (sram ga bodi, kdor si pri tem kaj slabega misli). Waleški princ kaže še vedno nemški izrek »Ich dien« (služim). Odkod pa je ta nemški izraz? Bil je na čitu češkega kralja Janeza Luksemburškega, ki je padel pri Crécyju l. 1346. Ta Nemec je govoril francoski in je bil v politiki francosko usmerjen, njegov sin Vaclav-Charles je bil po materi že Přemyslovec, po babici pa Hohenstaufovec.

Haška je prvi spenil »Gott erhalte« (Bog ohrani), nekoliko opilil je to himno domorodni pesnik J. G. Seidl. Napev je sličen angleški himni »God save the King« (Bog ohrani kralja), ki jo je uglasbil Carey l. 1743. L. 1790 jo je danski župnik prevzel za dansko himno. Preko Schleswig-Holsteina se je prenesla na Prusko kot »Heil dir im Siegeskranz«, Nacionalistične popevke so večinoma posnete po »Komuni«, ki je svoje koračnice prikrojila po starejših narodnih pesmih. Britanska »God s. th. K.« živi dalje v švicarski »Rufst du, mein Vaterland« in v kneževini Liechtenstein kot »Oben am deutschen Rhein, lehnet sich Liechtenstein«. Francoska koračnica »Allons enfants« se poje deloma po Južni Ameriki in na Grškem (Deute, paides ton Helenon). Naslanja se na oratorij, ki ga je zložil Grison na Racine-ovo pesnitev. Krasna Haydnova himna zveni v pasionalu iz 14. stoletja »Ubi es spes mea«; kot nemška pesem stoji v stari pesmarici, tudi kot slovenska ljudska pesem je eksistirala že dolgo pred Haydnom (Prager Presse. 31. 8. 1936). Obratno pa so prvi takti lepega Škroupovega napeva »Kde domov můj« v Mozartovem klarinetnem kvintetu. Češka literarna zgodovina spravlja to besedilo v zvezo z Goethejevim »Kennst du das Land«. Tekst Haydnove himne je zložil po-

litični demokrat Hoffmann-Fallerleben za Nemčijo, toda njegova misel »Nemčija nad vse« je bila brez imperializma (nad Prusko, Bavarsko).

Na te stvari sem opomnil v zvezi z Mohorjevo pesmarico, ocenjeno v »Žisu« 25. 7. 1936. Tam sem sprožil vprašanje, na katero odgovarja dr. Jos. Cerin z navedbo iz Cerkvenega Glasbenika nov 1904. »Prišla je miška« je normanska narodna pesem, glasi se skoraj popolnoma enako kakor slovenska v Mohorjevi zbirki, samo refren je drugačen, namreč: »Uboga muha, da bi bila vendar pobegnila!« Kdo je primerjal obe pesmi? Francoski citat je videti tako zmaljen, da ga ni spoznati. V Ljubljani, žal, ne morem več najti mesečnika »Conferencia«, ki je pred par leti priobčil glasbotvor o muhi. Mogoče pa je odvisnost obeh napevov vendarle dvomljiva? Ko je Thomas, prof. na drž. akad. za muziko na Dunaju, l. 1896 slisal našo Glasbeno Matico ki je pela »Miško«, si je želel imeti v nemščini to in druge pesmi. Tako je nekaj let pred vojno objavila »Universal Edition« slovenske narodne napeve: »kam ma' ein Mäuschen aus dem Loch, l. dr. Ali so dunajski kritiki kje pribili sličnost normanskega in slovenskega napeva? Morda je podobnost besedila golo naključje: slovensko in normansko besedilo bi utegnilo biti posneto po kakem srednjeveškem meniškem tekstu. Naša beseda »kotel« in normansko ime Anquetil potekata iz lat. catus oz. catillus (a n je ostanek besede a s e s = bogovi, skraćeno a s, nazalirano a n s, sinkopirano a n + quetil, glej A. Longnon, Les noms de lieu de la France, p. 298).

Giornale di Genova je 4. 5. 1929 natisnil članek »Poesia del Madagascar«, kjer čitam to nežno popevko:

Ima li starejši brat sadje dehteče?
Ima li mlajši brat liste vonjive,
da veje po hiši kraljevska dišava?
Starejši brat nima dehtečih sadov,
mlajši brat nima listov vonjivih,
pač pa po hiši veje kraljevska dišava,
ker vlada po njej Ljubezen!

Ako zdaj primerjam narodno popevko, ki sem jo doma pogosto čul:

Preljubi moj fantič, po čem tak dišiš?
Si s cukrom namazan al v gvercah ležiš?
Nisem s cukrom namazan, tud' v gvercah ne spim,
od same ljubezni tak močno dišim...

se ne morem ubraniti dojmu velike sličnosti med obema motivoma. Medsebojni vpliv med Madagaskarom in Ribniško dolino pa je izključen.

Podobnih motivov bi našli obilo. Ali pa je treba vselej misliti na izposoditev? N. pr.: Dreimal drei ist neuve, jeder singt das Seine — trikrat tri je dévet, vsaki mora

svojo pet. Dalje gostilniški napis na gornjem Štajerskem: Wenn das Wirtshaus a Kirchen wär und das Dirndl der Altar, so möcht ich Pfarrer sein wohl siebenhundert Jahr — če bi bila kambrica cerkev in postelj oltar, če bi b'la ljubca monštranca, oj kdaj b' že bil far!

Nekateri, vem, bodo kar planili češ Slovenci so Nemcem ukradli! Jaz pa menim, da je treba to dokazati. Ali niso naši rojaki učili germanskih sosedov popevanja. Slatkonja, rojen pred 480 leti (1456) v Ljubljani, Gallus-Petelin, Koschat, r. 1845 v Vetrinju, ki je uporabljal koroško narodno pesem, itd.? Vsa Koroška je bila svoje dni slovenska in je gotovo od nekdanj prepevala.

Kako je pisal Ziljan v P. Sl. 7. 9. 36:

Če bo kedaj v Ziljski dolini umrl »žegen«, Zilje in Ziljana ne bo več. Zato, prijatelj, napoti se v Korotan, opazuj narodne šege in jih zapiši; kajti če boš še dolgo odlašal, bo prišel drugi ki bo vse to proglasil za svoje. Ali še nisi slišal v radlu in še nisi videl filma, ki je ukradel kos Zilje, ki proglašala in raznaša pristno slovenske ziljske navade za nemško last...

Nedavno sem naletel na misel nekega francoskega kritika: Če je več avtorjev obdelalo enako idejo, naj velja za lastnika oni, ki je to snov najizraziteje ovekočil. Isto merilo bi smeli uporabiti pri oceni narodnih napevov. Naloga pripade glasbenikom. Besedilo slovenske »Miške« je učinkovito, živo, plodno. Saj je še letos dalo naslov Beneševi opereti »Pod to goro zeleno«. Ondaj je Krleža navedel v »Kerempuhu« (str. 20) kitico:

Došel je kumer v kumriči,
prišel je kumek s piliči...

MOST MEDE VROPO I N A Z I J O

Pet sto let pred Kristom je velikanski most nekaj časa spajal oba brega ožine, ki veže Marmarsko morje s Črnim morjem. To je bil most na čolnih. Darej I, perzijski kralj, ga je dal napraviti, da bi šla po njem njegova silna vojska, 700.000 vojščakov, ki so imeli nalogo, zavojevati deželo Skitov. Zgodovinar Herodot je popisal ta čoln, čudovit za svojo dobo, ki je križal Bospor na njegovem najožjem delu.

Po tej stari dobi je nastal več kot en načrt za zvezo med Evropo in Azijo. Viljem II. je v času svojega sijaja in svojega prijateljstva z Abdul Hamidom, rdečim sultanom, zamislil germanski pogon proti bajno bogatemu Istoku. Njegovi inženjerji naj bi bili zgradili bagdadsko železnico, mogočen trumf v izvršitvi te nakane. In ta železnica bi bila tekla prek ožine po mostu obesenem na dva orjaška stolpa. Svetovna vojna je razrušila ta lepi naklep.

Zdaj ko so Turki gospodarji na svojem domu in so se otresli tujih vplivov, se mislijo zopet oprijeti nemškega zasnutka, da

olajšajo stike med evropskim in azijskim delom svoje države. Ako se to podjetje obistini, bo vsekakor rodilo posledice ne samo za turške zveze, temveč tudi za ves Zpad in Istok To bi bila nova cesta v Indijo. Osmutek torej ne more ostati neopazen.

Inženjer enega izmed velemostov v San Franciscu riše projekte za ta most čez Bospor. To bi bil viseč most, dolg 2650 m, ki bi prekorlačil ožino med neko točko blizu Sv. Sofije in Skutarjem. Dela bi se končala v treh letih in bi stala blizu 12000000 turških funtov. K.

OESTNI PROMET NA NEMSKEM

Zadnji dve leti se je avtomobilski promet v Rajhu podvojil. L. 1934 je prevoz s kamioni dosegel 3,440.000 kilometrskih ton, t. j. 6,8% celotnega prometa nemških železnic. Splošni nadzornik nemških cest, g. Todt, ki je pred kratkim predaval o tem vprašanju v Monakovem, je podčrtal, da je nujno treba zgraditi posebne ceste za kolesarje. V Nemčiji vozari po njegovi izjavi 17 milijonov ciklistov. Ti pa povzročajo nič manj ko 66% nesreč, ki se godijo pri kretanju.

PRAKTIČNE NOVOTE

Za pranje občutljivega blaga

Zastori, čipke, svileno perilo in podobno nežno blago se pri pranju ne sme drgniti, to ve vsaka gospodinja. To pranje mora biti skrajno previdno. Za manjše količine takšnega blaga je priporočljiva priprava, ki je podobna pralnemu zvoncu in se natakne na roko. Kakor se pri zvoncih ali kompresorjih čiščenje izvrši s priskranjem in odbitjem

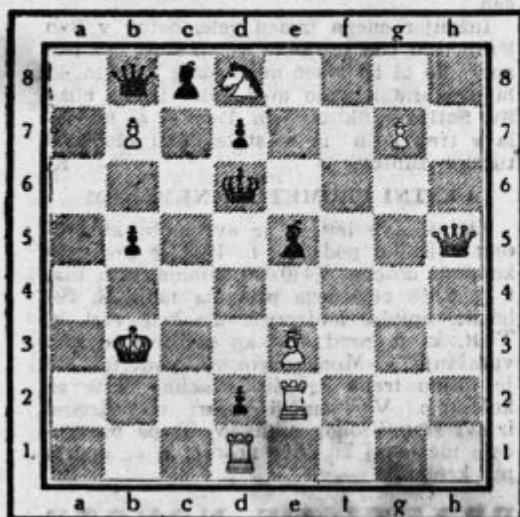
perila, tako deluje tudi mali ročni pralnik. Sestoji iz dvodelnega okrovja, ki ima sesalne luknje in je iz umetne stisnjene smole. V zgornjem delu priprave je z blagom prevlečeno pero, ki iztisne zrak iz notranjosti, čim pritisneš nanjo, in vsrka zrak, čim skoči nazaj. To pritiskanje in popuščanje v lugu spravlja lug in perilo v gibanje, ki perilo čisti. Za uporabo milnih ostančkov priviješ zadnji del, ki ima isto tako sesalne luknje, na zgornji del in napolniš vmesni prostor z milnimi ostančki. Pri uporabi milnega praška ali pri izplaknjenju perila se uporablja le zgornji del malega kompresorja. Ta priprava občutljivo blago dobro očisti, mu ne škoduje in varuje pri pranju tudi roka.

PROBLEM 179

S. M. Birnov

Šahmaty 1935. I. in II. nagrada

Mat v dveh potezah

ZA BISTRE GLAVE

273

Manevri

Bili so manevri in polkovnik je neko jutro ugotovil, da bi bilo treba za njegovo moštvo nakupiti jajc. V okolici je bilo mnogo kmetov, na katerih so imeli kokoši. Polkovnik je dal kurirju naslednje naročilo:

»Tu je seznam kmetov. Vzemite moj avto in se popeljite naokrog. Na vsaki kmetiji kupite isto število jajc, število je napisano na listku.

Kurir se je vrnil čez tri ure s 1079 jajci. Koliko jih je moral kupiti na vsaki kmetiji?

Rešitev k št. 270

(Kava v škatlah)

Kava v prvi škatli je tehtala 1.9 kg, v manjši škatli pa 0.94 kg, prva škatla je tehtala 10 dkg, druga 6 dkg.

Rešitev k št. 271

(Steklenica)

*Steklenica sama tehta 400 g.

Rešitev k št. 272

(Koliko je bila ura?)

Ura je bila 6.

UGANKA

Crassus

XXI

Pisemneke vzemi tri za sočno rastje.
Tri nove — plemiču odznak in čast je.
Oboje združeno narobe stavi,
da ptič plezar se pred teboj pojavi.
(Zel. št. 192)

XXII

En zlog pokaže ti pomorsko zver.
A drugi kleščarja junaka,
ki mnogonog navzed koraka
Spojena vidiš v jutro in zvečer.
(Som. rak. somrak)

XXIII

Tri črke: štirinožec, ki prav često
človeku vdano služi, služi zvesto.
Dodaj mu glas: iz petih delov grča
rojena je iz jeze ali krča,
sto besnih mož lahko vihti jih dvesto.
To stvar podaljšaj pričlo s prazno ničlo;
na pare vozi iz vasi se v mesto.
(Ca. pest. pesto)

KAJ JE NOVEGA?

(Komiške — izrezanka)

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON št. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO
NE VRACA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knažjeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,
po raznašalcih dostavljena Din 5.—